

Na rok	12 rsr.
„ 6 miesięcy	6 „
„ 3 miesiące	3 „
„ 1 miesiąc	1 „

nów, resory różnego gatunku, różne pojedyncze części

do wagonów służące, maszynę do cukrowni, śruby i mury szczególnej formy, plany urządzenia cukrowni i rysunek stołu mechanicznego do pras hydraulicznych.

Wszystkie te wyroby odznaczają się szczególną dokładnością i trwałością.

Urządzenie tych zakładów odnosi się do 1818 roku. Przyjmując udział w wystawie warszawskiej 1857 roku, siła podówczas działająca, fabryk tych, były dwie maszyn parowe o sile 34 koni, a przy pomocy 500 robotników, roczna produkcja wynosiła 600,000 rs. Obecnie, przy zastosowaniu czterech maszyn parowych i zajęciu 1,200-tu robotników, roczna produkcja wynosi 1,100,000 rs.

P. S. Walter, właściciel fabryki wyrobów metalowych w Warszawie, dostarczył: latarnie frontowe do lokomotyw, manometrów i wagonów, latarnie kolorowe, latarnie używane przy węzłach dróg żelaznych, telegrafach i t. p., latarnie ręczne swego własnego wynalazku, oraz sygnałowe.

Wyroby te, oprócz akuracji, czystości, oraz dokładnego, z elegancją wykonania swego, najwięcej zalecają się użytecznością w praktyce.

Właściciel tej fabryki od roku 1840, przy szczupłych funduszach, własną pracą rozwijając stopniowo swój przemysł, doprowadził go do znaczenia prawdziwej użyteczności w samych bowiem początkach budowania w kraju tutejszym dróg żelaznych, kiedy między innymi potrzebami, zachodziła konieczność zaprowadzenia lepszych latarni na tychże drogach, dla zastrzeżenia tak osób jako i taborów od różnych niebezpiecznych wypadków, wtenczas Walter fabrykant tak urządził i udokłonił latarnie swego pomysłu, iż te natychmiast, w miejsce dawniejszych, wszędzie gdzie tego była potrzeba wprowadzone, długo Walterówkami nazywane były, za co od ówczesnej dyrekcji drogi żelaznej warszawsko-wiedeńskiej zaszczytnie dla siebie otrzymał świadectwo.

Latarnie te, jako łatwo służące do zmiany w jednej chwili kolorów, zaraz do parowozów i wszystkich innych potrzeb, oraz sygnałów, na całej linii drogi żelaznej przyjęte i za najpraktyczniejsze uznane zostały.

Pożyteczne te prace P. Waltera na drodze własnego pomysłu i udoskonalenia, zjednały mu nagrodę w medalu srebrnym, jaki mu wraz dyplomem w r. 1840 i 1842 przez ówczesną Komisję Rząd Spraw Wewnętrznych i Duch, udzielonym został.

Odtąd latarnie jego, na wielu drogach żelaznych, jako najpraktyczniejsze, są wyłącznie używane.

W fabryce swojej używa maszyn ręcznych, a przy pomocy 8-miu ludzi produkuje rocznie za 15,000 rs.

P. Jan Trzeciecki, właściciel fabryki wyrobów miedzianych i metalowych w Warszawie, dostarczył aparat do cukrowni (vacuum) w cenie 4,500 rs. ze wszystkimi do tego przyrządami.

Aparat ten odznacza się dobrym pomysłem i pięknym wykonaniem.

Siła poruszająca w tym zakładzie jest maszyna parowa o sile 8-miu koni, a do tego warsztaty ślusarskie i inne, zatrudniające 98 ludzi, produkujących rocznie za cenę 150,000 rs.

P. Adolf Trzeciecki, właściciel fabryki maszyn, siłówek, pomp wodnych i studni artezjskich w Warszawie, dostarczył siławkę pożarną na 4-ech kołach z dwoma otworami, w cenie 850 rs. Wyrób ten nader praktycznie zastosowany do potrzeby, a prztem odznaczający się lekkością, zwrócił na siebie uwagę znawców. Fabryka od 3 lat założona, używając za motora maszyny parowej o sile 10 koni, prócz wielu warsztatów, zatrudnia 45-ciu robotników produkujących rocznie na 30,000 rs.

P. Roman Cichowski, właściciel dóbr Linów w gubernii radomskiej, dostarczył 11 plugów, urządzonych podług własnego jego wynalazku, różnej wielkości i do różnej gleby zastosowanych, w cenie od 11 do 41 rs. za sztukę. Plugi te odznaczają się praktycznością i łatwością użycia, dla tegoż też wiele są pokupne. Właściciel wyrabia ich na fabryce tyle tylko, ile ich zamówionych bywa. Na wystawach przyjmował udział i za takowe licznie odbierał nagrody w medalach.

P. Antoni Winiński, właściciel zakładu optycznego i mechanicznego w Warszawie, nadesłał: pompy ssące, tłoczące, manometry, wacuumetry i inne przedmioty pięknie wykonane, wedle uznania znawców, wielkie znaczenie w zastosowaniu mające.

Zakład egzystuje od roku 1866 i przy pomocy 6-ciu robotników, produkuje rocznie wyrobów za 5,000 rs.

P. Władysław Romanowski, właściciel fabryki powozów w Warszawie, wysłał karęte w cenie 900 rs. i faeton w cenie 750 rs.

Wyroby jego odznaczają się gustem, elegancją i wybornym materiałem, wielce są poszukiwane i ogromny pokup znajdują.

Zakład ten, od lat wielu urządzony, daje zatrudnienie 115 robotnikom, produkującym rocznie za 60,000 rubli.

P. Karol Sommer, właściciel fabryki powozów w Warszawie, wysłał karęte w cenie 775 rs. i powóz w cenie 750 rs., jedno i drugie pięknie odrobione. Fabryka ta, od lat sześciu zaprowadzona, zatrudnia 50 ludzi a dla dokładności swoich wyrobów, ma wielkie powodzenie.

P. Józef Rentel, właściciel fabryki powozów w Warszawie, wysłał karęte dwuosobową w cenie 900 rs. i faeton w cenie 650 rs. Fabryka ta zaleca na wyrobem kształtnych, eleganckich i gustownych powozów, liczy się do najznakomitszych w kraju, a dając zatrudnienie 120 ludziom, produkuje rocznie za sumę 75,000 rs.

P. Leopold Babezyński, właściciel zakładu mechanicznego i zegarmistrzowskiego w Warszawie, dostarczył maszynkę „kontroler” przezeń nazwaną, do obracowania partii w bilard granych, jako też służące mogącą do obliczania osób jadących omnibusami; przyrząd

ten jest nader praktyczny i pięknie odrobiony.

Zakład pana Babezyńskiego, założony w roku 1854, używając ręcznych maszyn i pomocy 12 ludzi, produkuje rocznie za sumę 20,000 rs.

GRUPA XIV.

Narzędzia ściśle naukowe i przyrządy chemiczne. Narzędzia matematyczne, astronomiczne etc. przyrządy do mierzenia, ważenia, dzielenia, instrumenta mierzące, telegrafy, przyrządy chirurgiczne, zegary i pojedyncze ich części.

Wystawców siedmiu.

P. Jan Woronow Welfaninow, właściciel fabryki wyrobów mechanicznych w Warszawie, dostarczył: aparat telegraficzny, czarnopiszący systemu Morse'a z nowym przyrządem wewnątrz i drugi podobny telegraf z przyrządem na zewnątrz urządzonym; oprócz tego, aparat tegoż samego jak wyżej systemu, dla parków artyleryjskich, oraz inny aparat urządzony przez mechanika tejże fabryki Potilowa, a także wagi chemiczne i aptekarskie. Wszystko odznacza się dokładnością i pięknym wykonaniem. Fabryka założona w 1865 roku, obsługiwana jest maszyną parową o sile 20-tu koni; a prócz wielu innych przyrządów, zatrudnia 250 robotników, produkujących rocznie za sumę 400,000 rs.

P. Julian Majewski inżynier, przedstawił planimetr własnego wynalazku, służący z wszelką dokładnością i szybkością do obliczania powierzchni pól. Narzędzie to wykonane z matematyczną ścisłością, w zastosowaniu wielkie czyni ułatwienie w zajęciach tego rodzaju, a jako nader prostego i zrozumiałego układu, coraz więcej się upowszechnia, zwłaszcza między ludźmi fachowymi.

P. Teodor Hering, doktor medycyny w Warszawie, dostarczył 40 mikroskopijnych preparatów (Tuberculosis). Okazy tego rodzaju, ważne pod względem naukowym mają znaczenie, i dla tego przez specjalistów z wielkim zajęciem obserwowane były.

P. Ludwik Chwat, doktor medycyny w Warszawie, przedstawił własnego wynalazku instrumenta chirurgicznego i różne aparaty, które na drodze specjalnej użyte, zyskały uznanie i wzięcie.

P. Mikołaj Brünner, doktor medycyny i właściciel zakładu elektryczno-terapeutycznego w Warszawie, dostarczył aparat elektryczno-terapeutyczny w cenie 1,200 rs., wraz z szczegółowym i dokładnym opisaniem i fotografią tegoż.

P. Jakob Mosciński, przedstawił aparat chirurgiczny własnego wynalazku do leczenia różnych złamań kości. Aparat ten, na wystawie politechnicznej w Moskwie przedstawiony, zyskał dla właściciela nagrodę medalu brązowego.

P. Jakob Pika, optyk miasta Warszawy i właściciel zakładu mechaniczno-optycznego, dostarczył różne instrumenty fizyczne, modele telegrafu systemu Morse, maszyny elektryczne, rozmaite przyrządy dla ułatwienia nauki, chirurgiczne i ortopedyczne przybory, model lektyki i wiele innych, bardzo pożytecznych przedmiotów, wszystko starannie i dokładnie wykonane.

Zakład p. J. Pika, założony w 1840 roku, przyjmował udział w wystawie warszawskiej 1857 roku i wówczas zatrudniał 13-tu pracowników, produkujących rocznie za 50,000 rs. Obecnie, prócz wielu warsztatów i pras, zajmuje 70 ludzi zdolnych a produkcja zakładu tego dochodzi do 100,000 rs.

W Lublinie jest szkoła niedzielna handlowa, założona przez kilku laty w skutek starania miejscowego zgromadzenia kupców; utrzymuje się z procentu od kapitału przeszło 6,000 rs. na ten cel z kasy zgromadzenia kupieckiego wyznaczonego. Szkoła podzielona jest na dwa oddziały: jest czynna w każdą niedzielę i święto od godziny 8 rano do godziny 1 z południa bez przerwy. Wykłada w niej czterech nauczycieli następujące przedmioty: religję, język ruski, język polski, język niemiecki, arytmetykę, geografię, buchalterję i towaroznawstwo. Uczniów w obudwóch oddziałach liczy w roku bieżącym 30, wszystkich chrześcian, gdyż miejscowi kupcy wyznania mojżeszowego obsługiwani są w swych handlach po większej części przez tak zwanych kupców ków dotychczas, lub też mając nawet młodzież, nie widząc potrzeby kształcenia jej, lecząc na wrodzony swoich współwyznawców spryt handlowy. Dla utrzymania porządku w szkole, szczególniej podczas zimy, lekcji, a nadio dla ułatwienia kontroli nad uczniami, wybrani z posród zgromadzenia kupcy w liczbie dwudziestu, odbywają kolejno dyżury, zaś sami starsi zgromadzenia kupieckiego nierzadko odwiedzają szkołę. Na odbytych niedawno egzaminie, uczniowie w ogóle okazali dobre postępy, za co szczególnie należy się wdzięczność nauczycielom, którzy pomimo nadzwyczaj małej liczby godzin, przeznaczonych raz w tygodniu na wykład nauk, potrafili uczniom często zupełnie surowych zaleceń, zachęcić i obudzić w nich szlachetną emulację.

Z Łowicza piszą do Gaz. Han. pod d. 18 (25) września: Jarmark przypadający tu na św. Mateusza, w tym roku wcale niedopisał, na niepowodzenie takowego dużego czynników się złożyło: najwięcej jednak żydowskie święta przeszkodziły, z tego więc powodu zaledwie jeden dzień, to jest niedziela, ruchem jarmarczonym się odznaczał; w tymże dniu najwięcej towarów, koni, wołów, etc. sprzedano. Koni blisko 1,500 sztuk dobrych i tyleż farnskich i włoskich dostawiono na jarmark, z których zaledwie połowę sprzedano, po dość wysokich cenach. Najwięcej kupowano koni od 300 do 500 rs. para; były bardzo piękne konie w cenie od 400 do 550 rs. sztuka. Nabywcy jak zwykle byli przeważnie kupcy zagraniczni, którzy nawet większe partie koni kupili. Właściele dóbr bardzo mało koni dostawali. Na włoskich konie mało amatorów było, to jednak na obniżenie cen nie wpłynęło. Żądano za parę dobrych 150-250 rs. Handlarze warszawscy i inni dużo wołów spędzili, przeważnie zaś z dalszych gubernij, które z Łęczyna do nas spędzono. Z tych najwięcej właściciele dóbr nabyli po 200-300 rs. para. Innej rogacizny na sprzedanie było mniej niż zwykle; z tego powodu ceny były wysokie, a to przeważnie na rzecz nabywano. Trzoda chlewna oraz mniej na targi się pojawia, a tuzejnej tem mniej bywa. Płacono na chowanie 6-15 rs., na rzeź duże 25-50 rs.; przeszło połowę całkowitej ilości sprzedano. Trzody chlewnie rasy angielskiej było kilkanaście sztuk; z tych za jednego dużego wzięto 100 rs., małe były w cenie 15-30 rs. Tryki z ówczarni dominium Piekary, B.

rówka i inne, a nawet z ówczarni zagranicznej, dobry pokup miały; ceny były różne, przeważnie nabywano sztuk po 50-75 rs. Owce, pomimo że mało przyniesiono, były cokolwiek w zaniechaniu. Za dobre sztuki płacono przeciętnie 4 rs. Za braki (na rzeź) 2-3 rs. Handlarze futrami na zły jarmark się skarżyli. Futra dobrych mniej niż zwykle, zwyczajnych zaś bardzo dużo i te też mają lepszy pokup, a sprzedawcy jeszcze na hurtowe sprzedają do małych miasteczek liczą. Innych towarów również dostateczna ilość dostarczyć można. Sukna z Tomaszowa, Zgierz etc. znaczne partie nadeszły. Łódź również swoimi towarami jarmark zasilała. Znaczna ilość wołów i bryczek do gubernij płockiej zakupiona została. Kończąc, jeszcze wspomniemy o pogodzie, która początkowo jarmarku wcale nie sprzyjała; ulewne deszcze jakie w piątek i w sobotę padały, zatrwożyły jarmarkowiczów, później jednak słońce zaświeciło, a z nim i nadzieja zysków.

WIADOMOŚCI MIEJSKOWE.

Na mocy Najwyższego ukazu z 22. czerwca 1870 roku, urząd lekarski m. Warszawy pozostaje obecnie pod zawiadywaniem bezpośrednim warszawskiego oberpolikojmistrza (przed wydaniem ukazu pomienionego, urząd ten pozostawał pod zawiadywaniem prezydenta m. Warszawy), i składa się z inspektora lekarskiego, asesora farmaceutycznego, asesora weterynaryjnego, sekretarza urzędu lekarskiego, urzędnika do pisma, 6 lekarzy miejskich, weterynarza miejskiego, 3 weterynarzy przy szlachtychach, 9 akuserek nadetatowych, 2 felerzerów etatowych i 3 akuserek etatowych.

Czynności urzędu lekarskiego warszawskiego w 1872 roku były następujące: na 65 posiedzeniach odbyto rewizję 1864 żołnierzy dla uzyskania przez nich zapomóg (dziesięciopięciopięciowej ze skarbku; z tych uznano za rzeczywiście chorych 1,342 i za zdrowych 322 żołnierzy; oprócz tego urząd lekarski odbył rewizję 21 popisowych, wydał 32 świadectwa co do stanu zdrowia, odebrał od 46 osób przysięgę na praktykę na zasadzie dyplomów na stopnie lekarskie, wyegzaminował 16 osób, którym przyznał stopień uczniów aptekarskich, zatwierdził 72 rachunki aptekarskie, poświadczył 8 rachunków składów materiałów aptecznych i 4 rachunki szpitalne.

Nadto urząd lekarski m. Warszawy dał swe opinie: jedną co do nieprawidłowego leczenia, jedną o nadużyciach akuserek, 14 w przedmiotach dotyczących polijacji lekarskiej i 27 w kwestjach sądowo-lekarskich, oraz dokonał 59 rozbiórów chemicznych.

Oprócz korespondencji bieżącej, która wynosiła w ciągu roku 4,364 numera, lekarze miejscy urzędu lekarskiego warszawskiego odbyli 367 sekcji sądowo-lekarskich na rozmaitych trupach, sam zaś urząd lekarski przedsięwziął stałe stosowne środki sanitarne dla zabezpieczenia zdrowia publicznego.

Wykaz chorobowy o stanie cholery w m. Warszawie, pozostawało chorych od dnia 17 (29) września 618, w ciągu upłynionej doby od dnia 17 (29) do 18 (30) września zachorowało 9, z których i dawniejszych wyzdrowiało 16, zmarło 4; zatem na 18 (30) września pozostało chorych 602. W wojskach garnizonu warszawskiego: pozostawało chorych do d. 17 (29) września 33; w ciągu upłynionej doby zachorowało 1, z których i dawniejszych wyzdrowiało 2, zmarło 1, zatem na dzień 18 (30) września pozostało chorych 32.

W ogóle od czasu pojawienia się cholery to jest od dnia 18 (30) maja roku bieżącego zachorowało 4127, w tej liczbie dzieci 763; wyzdrowiało 1991, dzieci 234; zmarło 1534, dzieci 368; a w wojskach: zachorowało 750, wyzdrowiało 483, zmarło 235 osób.

Z INNYCH GUBERNIJ.

Wiadomości z chaństwa chińskiego. — Chiwa, 14 lipca. (Korespondencja Ruskiego Inteliad). (Dokonywanie).

Przed switem jeszcze niewielki tłum konny zdołał wykonać rekonesans ku Adam-Krylganowi i ujął dwóch walających się ludzi, którzy zakomunikowali Mat-Karimowi bardzo ważne zwielenie: „Rosjanie stoją w dwóch miejscach” — powiedzieli oni, — „jurm padszach” — znajdując się z wojskami nad Attykadykiem, wszystkie zaś wielbłądy i konie stoją nad Adam-Krylganiem, pod strażą niewielkiej eskorty. Jeżeli powiedzie się nam zabrać rosjanom wielbłądy i konie, będą oni w wielkim kłopotie”. Na zasadzie tego zwielenia, oddział Mat-Karima postanowił zbliżyć się ile możności do Adam-Krylgana, czekać aż wielbłądy i konie puszczone będą na pastwisko i następnie uderzyć zgodnie, częścią na obóz, głównie zaś na eskortę stada. Z tem postanowieniem oddział posunął się naprzód.

„O dwie wiorsty, od Adam-Krylganu, Mat-Karim zatrzymał się i czekał w pogotowiu do napadu jak skoro nadarzy się dobra do tego sposobność. Lecz okoliczności sprzyjały rosjanom. Niespodzianie dla wszystkich ukazał się na drodze uczczuński jomudowie, którzy uderzyli na obóz ruski. Pokręciwszy się około obozu i przekonawszy się o niemożności wyparcia rosjan, zaczęli oni cofać się. Wówczas to zbliżył się do miejsca, gdzie szło do siebie wzajemnie, oddział Mat-Karima, który nie mógł zdążyć za jomudami przed rozpoczęciem napadu; Sadyk uderzył naprzód z swoimi kirgizami. Wtedy wyszli z obozu ruskiego żołnierze piesi z oficerem, który kierował strzałą na proporzec Sadyka. Wkrótce też pod jeźdźcem trzymanym proporzec zabity został koni i Sadyk rzekł: „Zły to znak. Mówięm, że będzie źle, albowiem Bóg nie dopomógł ludziom którzy zrabowali własnych braci-mużów”. Wszakżeż kazał on swoim ludziom posiąść z koni i atakować rosjan pieszo. Zaledwie kirgiz zdołał spełnić rozkaz Sadyka, gdy ten spostrzegł, że z obozu, z boku, wyjeżdżają kozały z zamiarem atakowania napastników. „No”, rzekł Sadyk do swoich kirgizów, „siadajcie teraz nia nie będzie”. Wyraży to był sygnałem do odwrotu.

„Po porażce uczczuńskiej, Sadyk wrócił do Szabaz-wali i nie należał już wcale do działań przeciw rosjanom”.

Patrz Nr. 198 Dzienn. Warsz.

Tak nazywa się w Azji środkowej, generał-gubernator turkietański.

rosjanom?). Kirgiz ten, znany oddawna już władcom kraju turkietańskiego, cieszył się wielką sympatią u swoich ludzi, którzy widzieli w nim bohatera porządkującego się ciałem bezkarnie w okolicach Bukantau i nad Jany-Darją i napadającego nawet na trakt orski-kazalski. Opowiadający mówił o Sadyku z wielkim uszanowaniem: podług słów jego, Sadyk jest sprawiedliwy i będąc ciałem czynny w tamtych stronach, zyskał powszechne zaufanie i miłość. Lecz obok tego, jest on bardzo wymagający i trzyma wszystkich ostro. Sadyk jest wzrostu średniego, ma piękne oblicze i nosi gęstą czarną brodę. W rozprawach z rosjanami, wożono za nim proporzec zielony, który służył za punkt gromadzenia się dla całej bandy. Ta ostatnia miała uzbrojenie bardzo różnorodne; większość uzbrojona była w samą tylko broń sieczną. Opowiadający kirgiz miał palasz, lancę, pistolet o jednej lufie i karabin, kupiony w Chiwie. Sam Sadyk, uzbrojony był w palasz, lancę i rewolwer; palasz miał on otrzymać jakoby pod Taszkientem, od ułmickiego Alimkuli, byłego rzecy kokuńskiego, który pobogostawił nia Sadyka na walce z rosjanami.

Wróciwszy do studni, zjadł oddział chiński posunął się ku Adam-Krylganowi, Sadyk przekonał się, że nie można tam dłużej pozostawać, konie bowiem pozabawione były od kilku dni niezbędnej ilości wody. Przeto tegoż jeszcze dnia, około południa, cały oddział Mat-Karima udał się wprost na Uczczuńsk i następnego dnia w południe znajdował się już nad Amu-Darją.

Ciekawe jest opowiadanie kirgiza o nocy z 10 na 11 maja, gdy rosjanie stali naprzeciw wzgórz uczczuńskich. Podług słów jego, kirgiz Sadyka nie miał zamiaru atakowania rosjan, lecz miał jakoby inny cel na widoku. Sadykowi powiedział ktoś z jego ludzi, że słyszał, jak w obozie ruskim wołano Sadyka po imieniu, obiecając mu lancę zdobną w podarunku. Sadyk nie wierzył temu: „To niedorzeczność”, odpowiedział on: „Jeżeli nawet ktoś mówił tak, był to sobie żart; zbliżcie się do obozu i posłuchajcie się pomówić z kimkolwiek z rosjan”. Spełniając ten rozkaz, kirgiz „krzyczył” przez całą noc koło naszych wielbłądów; lecz ponieważ niebezpiecznie było podjeżdżać bardzo blisko, zdaleka zaś w nocy nie można było nie słyszeć, przeto nie dowiedzieli się oni o niczem i na domiar mieli prztem jednego kirgiza zabitego i trzech ranionych.

Turkomani ponieśli także tej nocy straty. Wielu z pomiędzy nich poczuło sarkac na chana, który zmuszając ich być z rosjanami, nie płaci im nic. Bardziej niezadowoleni opuścili swoje białki i poszli nad Amu-Darję, zapewniając pozostałych, że nie będzie w tego nic dobrego, niepodobniestwem jest bowiem pokonać rosjan. Ci zaś którzy pozostali, jakkolwiek postanowili być z rosjanami, nie dopuszczali rosjan do rzeki, pomimo to upadli na duchu i nie było pomiędzy nimi zgody. Tylko kilku turkomaniom dodawało swym towarzyszym ducha i spodziewało się powodzenia. Czekali oni do rana.

Lecz jak wiadomo, następny poranek, 11 maja, zdecydował o losie bandy Mat-Murada. Sadyk ze swoimi kirgizami, cofnął się jeden z ostatnich ku Amu-Darji. W oczach jego kozały, którzy seigali cofających się, strzelali do łódki pływających przy lewym brzegu. Kirgiz opowiadał, że jedna raca, puszczona do łódki, przeleciała jakoby nad głową Mat-Murada i przestraszyła go do takiego stopnia, że uciekł on bez wytchnienia do Chiwy.

Dla uzupełnienia przytoczonego powyżej opowiadania kirgiza z bandy Sadyka, uważam za stosowne zaznaczyć, że w dwuina białekkami, będącymi tworem młodzieńczej wyobraźni, napwół dzikich mieszkanców Azji środkowej i charakteryzujących się niepokojem i lekomyślnością, z jaką wierzą w najniebezpieczniejszym bradantom jak skoro idzie o rosjan.

Przed wyruszeniem jeszcze oddziału turkietańskiego, z nad rzeki Kly, chan chiński otrzymał od jakiegoś mieszkanca samarkandzkiego list, w którym zawiadamiając chana o posuwaniu się rosjan na Chiwę, zachęcał go, ażeby nie obawiał się niczego, lecz bawoim rosjan jest nieznaczną. Dalej w piśmie ten powiedziane było: że na każdym dziesięciu wielbłądów oddziału ruskiego, jeden tylko dźwigi żywego żołnierza, na dziećci zaś pozostałych postraszano mannekinów, które poruszają się jak gdyby chciały strzelać i krzyczeć; tak samo na jednego z dziesięciu koni wypadła jeden żołnierz, na dziesięciu zaś pozostałych siedzą mannekin-y. Wiście o tych mannekinach rozszala się po całym chaństwie. Trudno powiedzieć, jak dalece dawano jej wiary; faktem jest atoli, że chiwicy liczyli z zbyt wielką pewnością na powodzenie. Nie troszczyli się oni wcale z początku o oddział turkietański, nie sadzili bowiem, ażeby można było przejść przez Adam-Krylgan. Mieliby oni za straconych wszystkich rosjan idących w tym kierunku i byli tego przekonani, że gdyby nawet udało się oddziałowi turkietańskiemu, po wyczerpaniu sił, przedostać się do Sarbada-Kala, to Mat-Murad zniszczyłby go na resztę. Dopiero 14 maja, gdy chiwicy ujrzeli z lewego brzegu naszą kolumnę posuwającą się koncentrycznie prawym brzegiem, upadli oni na duchu. Od tej chwili pokładali oni całą nadzieję w świętych obrońcach Chowarezanu.

Inna legenda, bardziej jeszcze dziwaczna, puszczona została w obieg dopiero w tych dniach, powód zaś do niej dano posłanie do koczowniczych turkietańskich oddziału pod dowództwem generał-majora Gołowaczowa, o działaniach którego dowiedzieliśmy się już zapewne z doniesień urzędowych.

Gdy mianowicie otrzymano w Chiwie wiadomość, że turkomani uchylają się od wnieścia należnej na nich kontrybucji, zaczęto mówić, że ci waleczni koczownicy gromadzą się w tem samym miejscu, gdzie 17 lat temu powiodło się im pokonać chana chińskiego Abdullę, którego zarżnięto tam.

Jednocześnie z tą wiadomością i z wyruszeniem oddziału przeciw turkomanom, zaczęła szerzyć się pomiędzy uzbekami chiwiskimi wieść, że generał-adjutant von-Kaufman nie jest rosjaninem, lecz prawdziwym muzułmanem, a to na następującej zasadzie. Po bitwie w miejscowości pomienionej, jak opiewa ta zabawna legenda, Abdulla-chan nie był zarżnięty przez jomudów, lecz uciekł do Rosji i przyjął tam służbę u Cesarsza ruskiego. Abdulla podobał się bardzo Białemu Carolowi i zdołał uprosić, ażeby dano mu wojsko dla wyprawy na Chiwę, głównie zaś dla ukarania jomudów, którzy chcieli go zarżnąć. Biały Car dał Abdulle wojsko, i oto zjawił się on pod Chiwą w charakterze jenerała ruskiego.

Na poparcie tej bredni, uzbekowie wskazywali na tę okoliczność, że gdyby jenerał-adjutant von-Kaufman nie był muzułmanem, w takim razie, jako zwycięzca, wyrwałby i pozabawiał mienia wszystkich mieszkanców chaństwa, nie zaś obchodził się tak łagodnie z muzułmanami. Chęć zaś jego ukarania jomudów za ich nieulożność jest bardzo naturalna, chcieli oni bowiem z

Podług ostatnich wiadomości, Sadyk uciekł z swoimi ludźmi, przez Czardży, do Merwy, do tekienów.

Własne wyrażenie kirgiza.

znac go. Jasny zjad wniosek: generał-adjutant von Kaufman nie jest kim innym, jak tylko Abdulla-chanem, który panował w Chiwie w latach 1855 i 1856.

Dziennik gubernialny Archangielski podaje następujące szczegóły o podróży króla szwedzkiego i norweskiego Oskara II przez granicę ruską, koło rzeki Pazreki. Dnia 27 czerwca, o godzinie 7 1/2, zrana, przyjechał szalupa do Pazreki konsul ruskij p. Szentorzecki, i zawiadomił znajdującego się tam asesora okręgowego Smielkowa i proboszcza cerkwi Kolskiej o mającym nastąpić wkrótce przybyciu najjaśniejszego króla szwedzkiego na terytorium ruskie. O godzinie 8-cj, na czterech statkach z flagami, przyjechał do przystani król Oskar II z orszakiem złożonym z 12 osób, i po trzech wystrzałach, wysiadł na brzeg, gdzie powitany został przez konsula. Stanąwszy na ziemi ruskiej, król zdjął kapelusz i oddał ukłon oczekującym na jego przybycie asesorowi okręgowemu, proboszczowi i mieszkańcom okręgu pazreckiego, którzy odpowiedzieli kilkakrotnie „hura”. Następnie konsul przedstawił jego królewskiej mości asesora okręgowego Smielkowa i proboszcza. Król oświadczył, że życzę sobie zwiedzić cerkiew starożytną Borysa i Gleba, gdzie po witał go ksiądz miejscowy, który zaprowadził go następnie do prezbiterium. Obejrawszy tam krzyż starożytny znajdujący się na ołtarzu i wykładany częścią blachą złotą, oraz obrazy ofiarowane w 1870 roku przez Jego Cesarską Wysokość Wielkiego Księcia Aleksandra, jego królewską mość podał rękę księdzu i wyszedł z cerkwi w asyście konsula i asesora okręgowego, za królem zaś poszedł cały jego orszak. Po wyjściu z cerkwi, asesor Smielkowi zaprowadził jego królewską mość, drogą umyślnie w tym celu utworzoną, do pierwszych schodów prowadzących ku rzecce; król rzucił zeń na dół i łowić z brzegów siomga na wędkę; złowisz dwie siomgi, król udał się ku drugiemu schodom. Przeszedłszy granicę ruską, jego królewską mość wsiadł z orszakiem do małych łodzi, i zaprosił z sobą konsula i asesora Smielkowa, popłynął do przeciwnego brzegu, gdzie łowił na wędkę pstragi, poczem zastawiono oboz, na który król zaprosił konsula i asesora. Po spożyciu obiadu, odnotografowano całą grupę obecnych. Po krótkim wypoczynku, jego królewską mość przybył napowrót, o godzinie 6 po południu, do Pazreki, gdzie powitany został znowu przez mieszkańców, okrzykami ruskimi „hura!” i gdzie odprowadzono go do samej przystani. Po odpłynięciu króla na przeciwny brzeg, ksiądz miejscowy odprawił w cerkwi Borysa i Gleba nabożeństwo dziękczynne z powodu pomyślnego podróży jego królewskiej mości na ziemi ruskiej, o czym konsul zawiadomił króla, który podawszy na pożegnanie rękę księdzu, dziękował mu za okazaną życzliwość. Asesorowi Smielkowi król dał cygara i podarował cybuch z swoją cyfrą na fustale; oprócz tego ofiarował dwóm angiłom po jednej fotografii, mieszkańcom zaś, którzy go witali, 20 pół spieszów moneta srebrna. Jego królewską mość był wielce zadowolony z przyjęcia jakiego doznał, i pożegnawszy obecnych, wsiadł na statek i odpłynął napowrót z Pazreki do p. Lesmana.

Korespondent dziennika *St. Pet. Wiedom.* pisze z Kologriwa (w gubernji Kostromskiej), pod 31 sierpnia:

Ludność rolnicza tutejszego powiatu, dawno nie doznawała tak pomyślnego lata, jak w roku bieżącym. Wszyskiego obrodziło się wiele i roboty w polu wykonane zostały w swoim czasie, przy nadzwyczaj sprzyjającej pogodzie. O zbiorze siana, już wam pisaliśmy, żyto i owies obrodziły się także przesłennie; oprócz tego w maszynach tógocześnie lato obfituje w grzyby; jagód jest także bardzo wiele. Cieszą się z pięknych zbiorów zboża, włościanie wesoło spoglądali i na przyszłość, ponieważ zasiane oziminy weszły jak najlepiej. Na nieszczęście radość włościanów zachmurzona została koło 10 bieżącego miesiąca ukazaniem się na ozimach ogromnej ilości robaków, dawno znanych, nie tylko w naszym powiecie, lecz w całym północnym kraju. Straszny ten nieprzyjaciel zasiewów ozimych ukazał się nagle w kilku włościach. Kologriwskiej, Kuźmiskiej i Nikoł-Mieżewskiej, ale spadłe w połowie sierpnia moone deszcze, jeżeli nie zniweczyły go całkowicie, przynajmniej znacznie osłabiły jego siły. Dla powiatu Kologriwskiego robaki te są nadzwyczaj straszne, dla tego że były lata, kiedy takowe literalnie pustoszyły całe pola, przenosząc się z miejsca na miejsce. W 1870 r. owad ten zniszczył zboże w 19 włościach, na przestrzeni przeszło 10 tysięcy diestyn. W obec takiej strasznej klęski, ziemstwo, nie ograniczając się na udzielaniu pożyczek w zbożu w ziarnie, w pewnych terminach, postarali się i o wyszukanie środków przeciwko robakom; i w tym celu urząd gubernialny udawał się po wskazówki do Wolnego Towarzystwa Ekonomicznego i moskiewskiej Akademji Pietrowskiej. Rada Akademji porzuciła rozstrząsanie tej kwestji, znającemu specjalistę, profesora wi stosowanej entomologii, K. E. Lindemanowi. Treść jego odpowiedzi jest następująca: na wezwanie Kologriwskiego urzędu powiatowego, był on w Kostromie w październiku 1870 r., zrobił kilka ekskursji w okolicy i zdeterninował, że owady uszkadzające tam wschody zboża, są gąsienicą bardzo skodliwego motyla, noszącego nazwę „agrotis segetum”. Środek skutecznie działający w Europie Zachodniej przeciwko tym samym gąsienicom, mianowicie późny siew oziminy, i nas, w Rosji północnej, w skutku warunków klimatycznych, zupełnie nie da się zastosować, i koniecznym jest zrobienie w tutejszych miejscowościach, spostrzeżeń o sposobie życia tych gąsienic, aby dostrzedz jakiegokolwiek dane, na których można by opierać tem lub ow racjonalny środek dla wypięnia owadów, lub dla uchronienia pol od jego użyczenia się. Rada Akademji Pietrowskiej, zgodziwszy się na zdanie profesora, porzuciła mu udąć się w jesień 1872 r. do miejscowości porażonych temi owadami. Wycieczka p. Lindemana odbyła się do trzech powiatów: Gowickiego, Bujskiego i Nierechockiego, ale dotąd nie są nam wcale wiadome rezultaty wycieczki tego uzonego profesora. W niektórych miejscach kraju, sami rolnicy wymyślają środki przeciwko tym owadom, ale w tym razie, z powodu braku umiejętności postępowania jak po omacku. Prezes tocińskiego urzędu ziemskiego oświadczył mi opowiadając, że w powiecie Totińskim kraja pomiędzy ludem rady, iż należy wkładać na pola morówczane kupy, w przypuszczeniu że mrowki będą zjadły te owady. Ale taka rada trudna jest do zastosowania w praktyce, ponieważ wymaga ogromnego użycia siły, oprócz tego, radzą przetrząsnąć na siew zboże maczać w jakimś roztworze, ale według prezesa, że wszystkich środków jedynie doprowadzić do osiągnięcia celu bardzo późny siew żyta.

Rewel. Znaczenie wzmagające się, po przeprowadzeniu kolei żelaznej bałtyckiej, obroty handlowe portu rewelskiego wywołały konieczność, w celu dostarczenia klasie handlującej, większej dogodności, rozszerzenia ist-

niejących w Rewlu składów towarów przy komorze i przeniesienia komory z starego gmachu w miejsce do przystani. Latem roku bieżącego, większa część wznoszonych w tym celu budowli została skończona, nowy gmach komory całkowicie wykończony i poświęcenie takowego wyznaczono było na dzień 30 sierpnia.

Na dzień ten przybył do Rewla: dyrektor Departamentu Celnego N. A. Kaczalow, inspektor Straży Granicznej N. A. Tolstoj i liczni inni urzędnicy Ministerstwa Finansów.

W obecności naczelnika gubernji, oraz osób przybyłych z Petersburga, urzędników komory rewelskiej i wielu zaproszonych osób, odprawione zostało nabożeństwo w nowym gmachu komory.

Po odprawieniu nabożeństwa i poświęceniu gmachu, odbyło się położenie kamienia węgielnego pod nowym dom, przeznaczony dla urzędników komory, przezem A. N. Kaczalow położył pierwszą cegłę tego gmachu.

Następnie obecni oglądali nowe budowle komory, wzniezione dla dostarczenia większej dogodności klasie handlującej. Szczególną uwagę zwrócił na siebie ogromne pakhausy, do których przeprowadzona jest droga zynowa od gałęzi kolei żelaznej bałtyckiej, znacznie ułatwiająca wyładowywanie, naładowywanie towarów i przenoszenie ich w pakhausach.

Na ten dzień przybył na przystan rewelskiej stacji „Jaskółka” zbudowany w Finlandji i przeznaczony do krążącej flotyli celnej. Na zaproszenie dyrektora Departamentu Celnego wszyscy obecni udali się na ten statek i podczas przejazdu na nim po przystani mieli możność rozkoszowania się, tak jego wykończeniem, jak i lekkością i szybkością biegu.

Po skończeniu przejazdu morskiej, w nowym gmachu komory był zastawiony obiad. Pierwszy toast podczas obiadu był wzniesiony przez naczelnika gubernji za zdrowie Najjaśniejszego Pana i Najjaśniejszej Pani. Toast ten przyjęty był hucznie i długo nie uciągającami okrzykami „hura”, przyzwoicie orkiestra miejska wykonała hymn narodowy. (Gon. Urzęd.)

Wzrost chemicznego wody wziętej z niektórych źródeł słonych, znajdujących się wzdłuż koryta rzeki Usoki, płynącej koło fabryki Woskresieńskiej i wsi Tabynska, w powiecie sterlitamaskim, w gubernji ufińskiej, przekonało się, że woda ta zawiera soli, podług solometru, 3%; części składowe tej wody są następujące: najwięcej chloranu sodu, w małej zaś ilości wapno i gлина; ciężkich metalów nie znaleziono wcale. Są pogłoski, że znaleziono w tejże miejscowości ślady soli kopalnej, lecz wieść ta wymaga potwierdzenia. (Gon. Urzęd.)

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE

Korespondent paryski pisze do *Indep. Belge* pod dnem 28 września: Zawsze jeszcze zachodzi rozdwójnienie pomiędzy konserwatystami; jedni, na których stronie przechyla się *Presse* a nawet w pewnym stopniu *Paris-Journal* i *Frangais*, zgadzają się doskonale na królestwo hrabiego Chamborda, lecz z warunkiem, iż będzie on monarchą zupełnie konstytucyjnym, tak jak król Leopold belgijski lub królowa Wiktoria angielska. Te przekonania znajdują pewne echo w prawym środku izby a zapewniają nawet, iż wyobrażenia te podziela całkowicie książę Broglie wraz z dwoma lub trzema jeszcze członkami gabinetu, którzy nie ludzą się wcale i wierzą, że jedna jest tylko szansa do przeprowadzenia monarchji, to jest, uczynienia jej formalnie konstytucyjną. Lecz takie wyobrażenia nie wchodzi wcale w rachuby dzienników *Union* i *Assemblée Nationale*, które nie odpychają stanowczo „ustępstw liberalnych, dmagają się przedewszystkiem przywołania króla na tron i że skoro już tym sposobem, godność jego zostanie ocalona, będzie on ze współzadaniem Zgromadzenia pracował nad utworzeniem nowej konstytucji dla kraju. Ząd pochodzi utarczki, pomiędzy stronniem zachowawczym, którzy mogą oni liczyć na powodzenie, tylko przy zupełnej pomiędzy sobą zgodzie. Tym sposobem ufnosć jaka już panowała pomiędzy monarchistami, poczyniła się osłabiać znowu a odgłos tego zachwiania się, znajduje się w artykule zamieszczonym w *Paris-Journal* z dzisiejszego ranka, gdzie powiedziano jest, iż postępujemy ku rzezypopolitę. Artykuł ten jest hasłem powrotu do owego dziennika p. Weiss’a, który tłumaczy, że przez takie rozdwójnienie, liga uorganizowana 24 maja, narażona jest na zupełne rozprężenie. Dzienniki legitymistowskie potwierdzają, że pp. Mervilleux-Duvignaux i Sugny, nie mieli żadnej misji od stronniwa zachowawczego, jadąc do hrabiego Chamborda. Udali się tam oni do siebie samych tylko. W takim razie wszystko co mówiono o ich widzeniu się z hrabią, utraciło wiele na ważności. Prawda, iż obecnie znowu, mówią o wyjeździe jednego deputowanego prawicy do Frohsdorf, który ma być istotnie upoważniony do przedstawienia księciu formalnych jej propozycji.

Czytamy w *Avenir militaire*: We czwartek marszałek Bazaine został już przeniesiony do Trianon. Dnia już wszystko jest w pogotowiu i teraz dopiero można ocenić jak dalece rozumnem było postanowienie oznaczające to wyjątkowe pomieszczenie sądu wojennego w Trianon zamiast w Compiegne. Roboty mogły być tam prowadzone szybko i mniej daleko będzie przeszkód w pomieszczeniu 275 świadków głównych a oprócz tego i kosztu urządzenia znacznie będą mniejsze. Biura pisarzy i prokuratora powinny być już także przeniesione do Compiegne. Generał Pourcet, komisarz rządowy zachorował wprawdzie leż słabosz, jednak sądzimy, nie jest tak ciężką ażeby mu przeszkodziła przybyć do Trianon dość wcześnie dla wydania szczegółowych rozporządzeń, wraz z prezesem sądu, dotyczących porządku rozpraw. Urządzenie sali posiedzeń, nie jest dotąd jeszcze zdecydowane stanowczo, w istocie bowiem zachodzi kwestja co do umieszczenia po bokach stopni, tylko, zamiast lawek: po lewej stronie prezydującego dla świadków wyższego stopnia, po prawej zaś dla członków prasy. Ci ostatni zresztą, będą mieli do swego rozporządzenia tylko trzy rzędy, każdy ma miejsce dwadzieścia, czyli razem dla wszystkich miejsce sześćdziesiąt. Cyfra ta wydaje się niedostateczną, jeżeli zważymy iż z departamentów i z zagranicy nadesłano już przeszło pięćset żądań miejsca dla prasy. Nadto jeszcze, jak powiada, sprawozdania stenograficzne rządowe z posiedzeń sądu, rozdawane będą dziennikom. Niezależnie od tych sprawozdań, oczywiście skróconych bardzo, rząd będzie miał urządzoną specjalną służbę stenograficzną a to dla redakcji sprawozdań *in extenso*, które powinno pozostać w archiwach państwa. Stenografowie urzędowi mogą zużytkować część sali zwanej Pas-Perdus dla dogodności w pracy. Zaczynają też meblować pałac zwany *Trianon-sous-Bois*. To skrzydło gmachu, przemienione na biuro sądu, ma zawierać w sobie, oprócz apartamentu dla uwiecznionego marszałka, mieszkanie dla pułkownika Villette jego adjutanta, dla podpułkownika Luccioni stojącego w przybożnej

strazy marszałka i dla kapitana Maudhuy, pomocnika wspomnianego podpułkownika Luccioni.

Telegramy z gazet zagranicznych.

* Paryż, 29 września. W zesłą sobotę, p. Gambetta przyjmował w zamku Septefonds pod Périgneux znaczną liczbę osób, przybyłych z sąsiednich departamentów dla odwiedzenia go. Oświadczył on przy tej sposobności, iż królestwo z hr. Chamborda na czele, które sprowadziłoby bez wątpienia rządy księży i szlachty, odrzuconem zostaje stanowczo przez ludność francuską. — Hrabia Paryża powinszował hr. Chambord drogą telegraficzną z powodu jego urodzin. — Dziennik *Pays*, któremu sprzykryła się już tymczasowo, oświadcza się za trwałem ukonstytuowaniem rzezypopolitę. Wszelako ta ostatnia utworzona być może tylko przez obrane dla tego celu zgromadzenie ustawodawcze.

* Paryż, 30 września. *Journal Officiel* ogłasza licznę dekretu, zarządzającą niezwłocznie uorganizowanie 18 korpusów armii, które tworzyć będą w przyszłości 18 okręgów wojskowych we Francji. Algierskie wojska tworzyć będą 19-y korpus. Dowódcami korpusów tych zamianowani zostali: Clinchant, Montaudon, Lebrun, Deligny, Bataille, Douay, książę Amale, Duerot, Cisse, Forgeot, Lallemand, Lartigue, Picard, Bourbaki, Epivent, Aymard, Salignac, Fénelon i Aurelle de Paladın. Jednocześnie armja wersalska rozwiązana zostaje. Generał Ladmirał zachowuje stanowisko gubernatora Paryża i dowódcy pierwszej dywizji wojskowej. Oprócz tego ogłoszono dekretu na mocy którego utworzona być ma pewna liczba nowych pułków rozmaitej broni. Armja złożona będzie ogółem z 144 pułków piechoty, 70 pułków kawalerji z 38 pułków artylerji. Nie postanowiono jednakże jeszcze nie ostatecznego co do utworzenia okręgów wojskowych terytorjalnych.

* Berlin, 30 września. Według otrzymanych tu wiadomości, cesarz Wilhelm przybył wczoraj o godzinie 2-ej po południu w najlepszym zdrowiu do Baden-Baden.

* Karlsruhe, 29 września. Powiadają, iż cesarz Wilhelm do Wajnadu swego do Wiednia zabawi w Baden-Baden i Meinau. Wyjazd do Wiednia nastąpi zjad pomiędzy 15 i 17 października. Powiadają, iż książę Bismarck towarzyszyć będzie cesarzowi Wilhelmowi w odwiedzinach u dworu wiedeńskiego i uda się do Wiednia wprost z Wajnadu.

* Rzym, 29 września. Jezuita opuścił dom generała, gdzie pozostało tylko 4, czy 5 księży.

* Turyn, 29 września. Król przybył tu dziś o godzinie 2-ej z rana. Książę Amadeusz, oraz książę Carignan, jak również władze oczekiwały króla na dworcu kolei żelaznej, gdzie pomimo wczesnej godziny, zebrali się liczne tłumy ludności, witającej monarchę z największym zapamię.

* Londyn, 29 września. Fregata angielska „Niobe” zmusiła przez bombardowanie miasto Omoa w Honduras, którego mieszkańcy zrabowali poddanych angielskich, dopuścił się względem nich gwałtów i więził ich, do wypuszczenia więźniów na wolność i wynagrodzenia poszkodowanych.

UBODZY W PARYŻU.

(Dokończenie.)

W XVI stuleciu, za podrzutka była oznaczona cena 1 fran. Niektóre z tych nieszczęśliwych istot zakupywały dobroczynne osoby, akrobaci i czarownicy; ci ostatni używali krwi dziecięcia do zaprawiania swych leków. Obecnie przynasza dzieci nieprawie do domu podrzutków i wychowują w miarę o ile na to środki zakładu pozwalają; wszakże pomimo tych ulepszeń, panuje pomiędzy podrzutkami bardzo wielka śmiertelność, ponieważ malki, które mają po kilkor dzieci do karmienia, nie mogą nad nimi ustawicznie czuwać. W roku 1869 przyjęto do domu przytulku 6,009 dzieci, z których 1,749 pomieszczono tylko czasowo. Wszystkie prawie przyniesiono wprost do domu przytulku, z wyjątkiem 79, które dostarczono na ulicach, a jedno nawet znalezione zostało w fiakrze. W jednym roku zapisano do ksiąg 25,486 podrzutków. Dzieci te są zabierane na wies, przez malki, które przybywają po nie do Paryża. Za pierwszy rok, każda malka otrzymuje 15 fr. miesięcznie, za drugi i następne lata po 12 fr., co trwa tak długo, aż podrutek dochodzi do wieku, w którym staje się użytecznym i zdolnym do zarobkowania. Każda wychowująca dzieci ma obowiązek, poczynając od 6 do 14 lat wieku, posyłać ich do szkoły parafjalnej. Zauważano, że pomimo nagrody oznaczonej za dopilnowanie tego warunku, w r. 1869 z liczby 8,000 dzieci, zaledwie 2,000 uczęszczało do szkoły. Zdaje się, że sprawowanie podrzutków jest zadawalnijac, ponieważ w r. 1869 z pomiędzy 9,000 wychowawców od trzynastego do dwudziestego roku, tylko trzynastu było karanych policyjnie. W całym kraju są ustanowieni inspektorowie, dla opiekowania się wychowaniami; gotowi są oni w każdej chwili bronić podrzutków od wszelkich napadów i przesładowania. Napoleon I polecił, ażeby każdy podrutek płci męskiej był pociągany do służby wojskowej, jakoż pokazało się, że do czasu wydania tego rozkazu, największa ich liczba nie była powoływana do losowania. W r. 1850 zrobiono próbę założenia w Algierze kolonji rolniczej złożonej z podrzutków. Próba udała się z początku, lecz po kilku latach system ten upadł za wpływem jezuty ojca Brunold dyrektora zakładu, który w raporcie cesarzowi przedstawionym, wysłuszył szczegółowe powody w tym względzie. Przedłożył on między innemi, że wychowawcy potrzebują stopniowo coraz większej swobody i że są pozbawieni potrzebnego bodźca do osobistej inicjatywy. W ogólności okazało się po jakimś czasie, że życie rolnicze było dla podrzutków nieodpowiedniem, gdyż wychowawcy zwykłe uciekali z podobnych zakładów. W Arras, gdzie chłopcy otrzymują początkowe wychowanie a następnie uczą się różnych rzemiosł, zakład ten znajduje się w stanie kwitnienia. Największą liczbę wysyłanych na wies, wychowujących się przysposabiają za własne i jeżeli są w możności, częstokroć dają dość znaczny okup ażeby je uwolniono od służby wojskowej. Zajmujący jest rozdział poświęcony zakładowi w Bicêtre, przeznaczonemu na przytulęk dla starców i wzniesionemu w roku 1286

przez Jana de Pontoise, biskupa z Winchester. Autor utrzymuje, że Bicêtre ma być francuzkiem skróceniem wyrazu Winchester. Po śmierci tego biskupa, Amadeusz V sabaudzki, nabył zamek, który następnie przeszedł w posiadanie księcia Berry, ten zaś darował kapitulę kościoła Notre Dame w zamian za kilka modlitw i dwie procesje. Po jakimś czasie Bicêtre stał się schronieniem dla bandy rozbójników i w r. 1519 był wzięty szturmem przez wojska królewskie. Później został własnością Richelięgo, który go zamienił na przytułek dla rannych oficerów. Za Ludwika XVI urządzono w tym gmachu szpital i więzienie, zaś w roku 1792 wymordowano wszystkich znajdujących się tam zbrodniarzy, chorych i nawet dzieci idiotów. Bicêtre ulegał rozlicznym odmianom. P. M. Du Camp daje nam opis różnych domów dla obłąkanych i przepisów postępowania z nimi. Pan Haussman znajdował nieodpowiedniem urządzenie zakładów Bicêtre, Salpêtrię i Charenton z powodu niemożności umieszczenia w nich wszystkich chorych obłąkanych, których stolica dostarczała, i przedstawił potrzebę wzniesienia na okolo Paryża 10-u domów dla tego rodzaju chorych, każdy dom o 600 łóżkach, na co potrzeba było funduszu 70,000,000 fran. Wybudowano tylko trzy takie domy, w skutku czego stolica jest zmuszona posyłać na prowincję połowę swych chorych na umyśle.

Wyżej wspomniane zakłady zdolne są pomieścić tylko 3,268 chorych, kiedy w r. 1871 było 7,115 do umieszczenia. Bezwyjątku liczba ta nie zmniejsza się w dzisiejszych czasach, tem bardziej, że nagle zmiany polityczne oddziaływały szkodliwie na zdrowie ogółu, wciągając ludzi w zamęt polityczny, podkopując węzły rodzinne.

Za zasługę poczytać należy, że wszystkie zakłady o których wspomniał p. Du Camp zostają pod wyborem zarządem. Z wyjątkiem zakładu w St. Denis, przeznaczono dla chorych przestępców, o którym autor pisze, że jest brudniejszym od każdego lochu jaki gdziekolwiek zwiedzał, oprócz szpitala dla trędowatych w Damasku (*Pall Mall Gazette*).

p. o. Redaktora Henryk Bartsch.

PRZEWODNIK WARSZAWSKI.

Warszawa

dnia 20 września (2 października).

Widowska.

WIELKI TEATR. — *Dez*, we czwartek, balet fantastyczno-czarodziejski w 4-ach aktach (9-u obrazach), *Meluzyna*. — Początek o godzinie 7 i pół. — *Jutro*, w piątek, komedia *Poskromienie złośnicy*. — *Wczoraj*, było osób 849.

TEATR ROZMAITOŚCI. — *Dez*, we czwartek, komedia ze śpiewem w 1 akcie, *Było to pod Wagram*, — komedia w 2 aktach, *Majster i czeladnik*. — Początek o godzinie 7 i pół.

WYSTAWA TOWARZYSTWA ZACHĘTY SZTUK PIĘKNYCH. — *Otwarta codziennie*, od godziny 11-ej rano do godziny 5-ej po południu, w gmachu obok kościoła św. Anny. — Wejście od osoby w dniu powszednim kop. 15; — w niedziele zaś i święta kop. 5.

GABINET ZOOLOGICZNY (w gmachu uniwersytetu warszawskiego). — *Otwarty w niedziele* bezpłatnie.

W dniu 19 (1) bież. mies. i roku, chorych w 8-miu cywilnych szpitalach; przybyło 43, wyzdrowiało 24, umarło 2, pozostało 1571 (mężczyzn 753, kobiet 818), z nich w szpitalu starożytnych mężczyzn 131, kobiet 136.

Przyjechali: — Generał-lejtnant: książę Wasilczykow z Moskwy, *Minkwitz*, z Wykowszek; — generał-major *Dochturov*, i rzeczywisty rada stanu *Perowski*, z Wiednia.

Wyjechali: — Generał-major *Kleinow*, do St. Petersburga; — rzeczywisty rada stanu *Bożanow*, do Moskwy.

KURS GIEŁDY WARSZAWSKIEJ

dnia 20 Września (2 Października) 1873 roku.

W e k s e l e .			Żądano		Płacono.	
			R.	k.	R.	k.
Berlin	100 Tal.	2 m.	111	45	111	15
Gdańsk	100 „	8 d.	111	52 1/2	111	22 1/2
Hamburg	300 B. Mk.	2 m.	—	—	—	—
Londyn	1 ft. Ster.	3 m.	7	43	7	41
Paryż	500 Frank.	kr. ter.	7	44	7	42
Wiedeń	100 Fl. W. A.	10 d.	88	42 1/2	88	12 1/2
Petersburg	100 Rsr.	3 m.	97	20	96	75
Moskwa	100 „	3 d.	98	32 1/2	97	87 1/2
Akcie i Obligacje Kolei Żelaznych.		1 m.	—	—	100	—
Akcie Głównego Towarzystwa Rosyjskiego	drogi żelaznych nr. 125		—	—	141	25
Obligacje Główn. Tow. Ros. drogi żelaznych	po franków 2,000 za rs. 100		—	—	—	—
Akcie drogi żelaznej Warsz.-Wied.	za sztukę		94	—	—	—
Obligacje drogi żelaz. Warsz.-Wied.	po 500 fr.		—	—	—	—
Obligacje drogi żelaz. Warsz.-Wied.	po 100 talarów za sztukę		—	—	—	—
Akcie drogi żelaznej Warsz.-Bydż.	za rs. 100		72	25	71	75
Akcie drogi żelaznej Warsz.-Teresp.	po 500 rs.		—	—	76	—
Obligacje drogi żelaz. Warsz.-Terespolskiej			113	50	112	75
Akcie drogi żelaznej fabr. Łódzkiej	rs. 100		103	50	—	—
Akcie banku handl. w Warszawie	po 250 rs.		—	—	—	—
Akcie banku handlowego w Łodzi	po 100 rs.		—	—	—	—
Akcie banku dyskontowego w Warszawie	za sztukę rs. 250		—	—	—	—
Akcie Warsz. Towarz. Ubezpiecz. od ognia	za sztukę z wpłatą rs. 125		125	—	123	—
Akcie Towarz. Łazienek i Łaźni	rs. 500		—	—	—	—
Papieru Publicznego (bez wartości kuponów).			—	—	—	—
Oblig. Skarbu za rs. 100			—	—	—	—
Obligacje ostatekowe z 1855 zlp. 500 za sztukę	Certyfikaty Banku na Oblig. cząstk. lit. A.		—	—	—	—
po zlp. 300 sztukę.			—	—	—	—
List. B. po zlp. 200 za sztukę bez kuponu			—	—	—	—
Listy Zastawne III-go Okręgu Serji pierwszej			—	—	—	—
Listy Zastawne III-go Okręgu Serji drugiej			—	—	—	—
Giełtozowa nowa 5% z 1869 r.			93	80	93	50
5% Listy Zastawne miasta Warszawy			89	60	89	30
5% Listy Zastawne miasta Łodzi			88	60	88	30
Listy likwidacyjne za rs. 100			—	—	—	—
Dowody Komisyi Contr. Likw. za rs. 100			73	5	73	75
5 pożyczka rosyjska Stigitzla z 1854 za rs. 100			—	—	—	—
6 pożyczka rosyjska Stigitzla z 1855 za rs. 100			—	—	—	—
Bilaty Banku Ces. Ros. z r. 1850 za rs. 100			96	50	95	50
Metaliki Litowe za rs. 100			—	—	—	—
Sierpniowe za rs. 100			—	—	—	—
Rosyjska pożyczka prem. z 1864 rs. 100			157	50	—	—
— „ — „ 1866 rs. 100			154	50	—	—
— „ — „ 1867 rs. 100			—	—	—	—
5% Listy Zastawne Rosyjskie			105	40	105	10

1) Wartość kuponu bieżącego od Listów Zastawnych rs. 1 k. 11 1/2.
2) Wartość kuponu od Listów Zastawnych nowych rs. 1 k. 38 1/2.
3) Wartość kuponu Listu Zastawnego m. Warszawy rs. — k. 1 1/2.
4) Wartość kuponu Listu Zastawnego m. Łodzi rs. 2 k. 8 1/2.
5) Wartość kuponu od Listów Likwidacyjnych rs. 1 k. 34 1/2.

*) Patrz Nr. 199 *Dziennika Warszawskiego*.

